

zsika, mintha nem is hallanák. Ezekben az időn kívüli, magányosan átélt pillanatokban megsejtenek valamit, ami rögtön és emlék nélkül tovatűnik, amint visszazökkennek a valóságba.

Ebben a szerelemfürkészásban vagy egyáltalán nem, vagy kevésbé intenzíven vesznek részt a férfiak, akik már darabbéli minőségükben is kevésbé termettek szerelemre. Bősze György (Szalay bácsi) bele-beleszundít ezekbe a pillanatokba és a saját életébe is: akkora hatása van lányai sorsának alakulására, mint egy nővénynek. Erre a szunnyadozásra és vegetálásra túl sok lapáttal tesz rá tiroli jelmeze. A költő Biky Fandl Ferenc alakításában kiéltnek és puhánynak tűnik, akinek szerelmi életében Lujza nem az első, hanem csak az egyik állomás. Harsányi Attila Komoróczy komikus oldalát hozza, mely különösen az „alteros” felvonásban – valószínűleg szándékosan – fajul a ripacszkodásig.

Fabók Mariann Lujzájában a kamaszos, szerelmes lendület keveredik a női értéssel. Indulatai viszont darabosak, s előkészítetlen mozdulat, ahogy például Biky verseskötetét hajigálja, vagy ahogy a férfiba csimpaszkodik. Bodor Németi Gyöngyi annál nőiesebb és komolyabb Nelliként, semhogy Komoróczyhoz hason-

lóan egyfolytában neveltség vagy szájalom tárgya legyen: keccesség van abban is, ahogy székével kiszemeltje felé billen. Az utolsó felvonásban gügyögve „nő fel” Komoróczyhoz. Pataki Szilvia Böskéjében van valami flügoskrúdys egzaltáltság, szexuális kíváncsisága és fokozott libidója azzal a készséggel társul, hogy kész lenne meghalni szerelméért. Takács Katalin (Szalay néni) nem fogatlan anyatigris: alakjában felsejlenek egykori vágyai és reményei, s emiatt inkább mintha a lányok barátnője vagy nagynénje lenne.

Paolo Magelli vendégrendező és a Miskolci Nemzeti Színház előadása alighanem sokszínűsége törekszik. A szándék nem érdektelen.

BARTA LAJOS: SZERELEM (Miskolci Nemzeti Színház)

Díszlet: Menczel Róbert. **Jelmez:** Laczó Henriett. **Zene:** Arturo Annetchino. **Zenei munkatárs:** Szakács Sára. **A rendező munkatárs:** Tóth Loon. **Filmfelvétel:** Kovács Márk. **Színpadmester:** Farkas Gábor. **Dramaturg:** Željka Udovičić. **Rendezőasszisztens:** Gribovszky Pál. **Rendező:** Paolo Magelli.

Szereplők: Bősze György, Takács Katalin, Bodor Németi Gyöngyi, Fabók Mariann, Pataki Szilvia, Hunyadkürti István, Fandl Ferenc, Chajnoczky Balázs, Harsányi Attila, Kerekes Valéria, Garami Mónika.

Koltai Tamás

Nő az erőszak

WILLIAM SHAKESPEARE: LEAR KIRÁLY

Leomondási ceremóniára, afféle átadás-átvétel protokollra gyűlnek össze az uralkodócsalád tagjai a nyíregyházi *Lear királyban*, ami persze nem úgy megy, mint a mai demokratikus viszonyok között, hanem jóval egyszerűbben, annál inkább, mert nem a királydrámákban megszokott politikai harc és vérfürdő előzi meg, hanem a hatalom birtokosának önkéntes döntése. Békés átmenetről van szó, legalábbis látszólag. Semmi sem mutat megmagyarázhatatlan vagy nyugtalanító elhatározásra, minden a hivatalos rend szerint zajlik. Sorokba rendezett székeken foglalnak helyet az elegáns,

ünnepi díszbe öltözött szereplők, ahogy diplomáciai eseményeken vagy díjátadások alkalmával szokás, egyedül a királyra váró szék piros. A résztvevők disztintívan viselkednek, az előkelő Gloster gróf (Gáspár Tibor) milliméternyit igazít az egyik széken, Edgar (Olt Tamás) finomkodó mozdulattal pihét söpör le magáról.

Horváth László Attila Learje ápolt, rendezett, nyájas, megnyerő, filigrán úriember, bensőséges mosolya némi rezignáltságot sejtet.

A kiindulópont világos, noha éppen az szokta felvetni a legtöbb kérdést. Miért osztja föl a birodalmát Lear,

Kuthy Patrícia
(Bohóc),
Horváth László
Attila (Lear),
Olt Tamás
(Edgar) és
Fazekas István
(Kent)

hirtelen felindulásból, önkényből, vagy mert megöregedett és megfáradt? (Amióta középkorú Learek jöttek divatba, vagyis kis híján ötven éve, Brook Learje, Paul Scofield óta, az öregségre utaló önreflexiót maga a király is tréfára veszi, a hallgatóság pedig általában derűs nevetéssel fogadja.) Itt most előkészített, rendezett, bár feszült és nem épp familiáris, inkább hűvös és szenttelen hivatalos aktus zajlik. Csak a két nővér hajlik néha előre a székén, mintha titkos jelet váltanának. Cordelia kirí a sorból. Őt a többiek választékos eleganciájával szemben a tervező Daróczy Sándor színes, butikban vásárolt tinédzsercuccba öltöztette. Kuthy Patrícia a felnőttekkel ellentétben nonkonform kislány, kívül van a családi protokollon, afféle papa kedvence, az ölébe ül, ott mondja el természetes, cserfes könnyedséggel kifejtetlen – kellő körülírás és emfázis nélküli – szeretetvallomását, amely majd kiváltja a konfliktust. Így aztán nem kap a három részre hasított királyi palástból, amely a felosztást jelképezi. A két idősebb nővérnek átnyújtják az összehajtogatott ruhadarabokat – kicsit úgy, mint a filmekben az összehajtogatott amerikai zászlót –, a harmadik ruhacsomag viszont a jelenet végéig ott marad, senki sem mer hozzányúlni. Az öltözködésnek, úgy látszik, fontos jelentése van, mert a két nővér még ott, a helyszínen kibújik a kényelmetlen eleganciából, alatta hétköznapi polgári öltözetet viselnek, cipőjüktől is megszabadulnak, férjeik szolgálatkészen masszírozzák – föltehetően – az üléstől elfáradt lábukat.

Nagyjából eddig tudtam logikailag követni a Telihay Péter rendezésében sorjázó eseményeket, innen kezdve mozaikdarabokról tudok beszámolni. Az látható, hogy az egész csapatban a két idősebb lány viseli képletes értelemben a nadrágot. Ők a legerőszakosabb, legkegyetlenebb, leginkább elfajult személyiségek. Goneril egyenesen domina, attól kezdve, hogy az első jelenetben a parókáját is leveszi, kopaszon, fekete ancúgban, kimért, katonás stílusban közlekedik és beszél. Molnár Mariann nem kifejezetten ilyen alkat, ellene kell játszania, ami elvileg hasznos lehet, de itt nem igazán ez történik, pedig még a szexuális energiáinak is ellenállhatatlannak kellene lenniük, a puhány, nőies Oswaldot

alakító Rák Zoltánról például el kellene hinni, hogy szenved, és nem tud szabadulni a szorításból, amikor a szenvedélyes Goneril az öléhez szorítja a fejét, és alkalmi tevékenységre kényszeríti. Reganként Fridrik Noéminek a bájos szőkeség külseje alatt kellene megmutatnia a pszichopatologikus perverziót, ami nemcsak menetlépteiben nyilvánul meg (masíroz, és derékszögű fordulatokat tesz), hanem abban is, hogy hisztérikusan fölbezi a saját karját, párhuzamos vérvonalakat karcol beléjük, elharapja az üveg- (műanyag) poharat, és cserepes csókja nyomán szegény Edmundnak úgy kell kiszedegetnie a szájából a szilánkokat. Vaszkó Bence Edmundja hetykesége és szavakban ambiciózus gátlástalansága ellenére lepkesúlyú figura, jobban illik hozzá a rock sztárság, mint a férfiúi és érvényesülési potencia (az előbbi azért jutott eszembe, mert teljesen váratlanul előkap egy mikrofont, és előad egy „számot”), a végső párbajban is csak hagyja, hogy a játékidő alatt először és utoljára meginduló forgószínpadon Edgar odaérjen hozzá, és ellenállás nélkül leterítse. Olt Tamás mint Edgar viszont bejár egy utat, attól kezdve, hogy finnyás piperkőcből – a „csatornán” át menekülve fehér díszszekendőjét az orrára szorítva ereszkedik le egy csapóajtón – „Rongyos Tamásként” megtapasztalja az élet árnyékos oldalát. Gáspár Tibor Glosterében egyértelmű, hogy Edgar az apjára ütött, tőle örökölte szelíd, életidegen természetét. Gáspár végig érzékenyen karakterizálja a finom, bensőséges, a konfliktusok és megpróbáltatások ellen felvértezett embert, aki ugyanakkor hasonló önmegadással – de nem önfeladással! – tűri a legszörnyűbb szenvedést is. A Lear lányokhoz képest Nagyidai Gergő robusztus Cornwallja tanonc a gonoszságban, Fellingner Domokos Albanyja (korábban Albanként ismertük) pedig hatalomtechnikusok között egy idegenszerű értelmiségi.

Lear környezetében Fazekas István Kentje a szilárd pont. Szikár, egyenes tartású, kimért „oszlopa” a királynak, frakkszerű – bár kissé pincéres – formaruhájának nyakendőtlenül felgombolt fehér inge mintha azt jelezn,

Kuthy Patrícia (Cordelia),
Fazekas István, Horváth László
Attila és Olt Tamás

Balázs Attila felvételei

vagy hogy a fölsikló vászon festői csoportot fedjen föl, mint a Bohóc első megjelenésekor. Meglepetésnek ott van a vihar kezdetekor a zsinórpadlásról hirtelen és egyszerre lezúduló fémszékék istencsapása. (Paolo Magellinek volt évekkel ezelőtt hasonló effektje Miskolcon, de nem a *Lear*ben.) Telihay általában stilizál, és kevés tárgyat használ, ezért váratlanak hat egy-egy „realisztikus” elem, például nem elég világos, hogy a láncdohányos (?) Gloster miért cipel magával mindig egy fémlábú kommersz hamutartót, amelyet később mankóként használ, vagy hogy az Orvost játszó Petneházy Attila miért osztogat injekciókat, és miért fontos, hogy felhőrpintse az orvosi célra tárolt alkoholt (?) . Kétségtelen viszont, hogy az előadás nincs túlmozgatva, s a zenei kulisszát és a *dögös* számokat vegyítő

hogya a „kétkeziek” közül jött, s talán ezért használja későbbi inkognitójában a pregnáns paraszti beszédet. (Ez most divat, Znamenák István is így tesz a Nemzeti Színház előadásában.) A gyakran szokásos Cordelia/Bolond szerepkettőzésnek megfelelően – Nádasdy Ádám új fordítása a Bolondot Bohócnak nevezi – az utóbbit Kuthy Patrícia játssza, és mintha a sértett, szemrehányó, részvétlen legkisebb lány „folytatása” volna, mellőzi a figura lírai, empatikus, bánatosan gunyoros vonásait, szinte teljesen hiányzik belőle az együttérzés, sőt a minimális emberi kapcsolat is, amely Learhez fűzi, s ezt a benyomásunkat még Cordeliaként való „visszatérése” sem cáfolja. Horváth László Attila így a szó szoros értelmében magára marad Lear tragédiájával, ami meglepő módon nem gátolja, ellenkezőleg, elmélyíti, bensőségessé teszi emberi drámáját. Learjében egyszerre van meg a Kent említette méltóság és sebezhetőség, esendőség és tartás, intellektualizmus és költői vonás. Nem fordul ki önmagából, nem teszi közszemlére szenvedését – színészi alkatánál fogva ez nem is állna jól neki –, tartózkodik az önsajnálattól, az örület külsőségeitől és általában a gesztikus teatralitástól, viszont nagyon szépen követi végig a belső összeomlást. Inkább mentálisan, mint fizikálisan éli meg a vele történeteket, ami nem jelenti azt, hogy ami gondolatilag lejátszódik benne, az nem jelenik meg érzékileg is intenzíven – csak éppen ökonomikusan, szemérmesen, a felszín alá rejtve.

Ami külsődlegesen történik az előadásban, az nem mindig követhető. Menczel Róbert díszletében seszínű (talán szürke?) széles szalagok járnak föl-le, szűkítve vagy tágítva a színpadot, különösebb asszociációkat nem keltenek, és csak ritkán jut eszébe a rendezőnek, hogy egy mögüliük kinyúló kard (vagy hasonló), amely késleltetve azonosítja a szereplőt, meglepetést kelthet,

akusztika sem veszi el a levegőt a szöveg érvényesülésétől, ami azért fontos, mert Nádasdy Ádám új fordítása végrehajtja azt, amit sokan lehetetlennek hisznek: önmotogató és eredetieskedés nélkül, szinte „szárazon” és „semlegesen” egyesíti az eredeti költői ihletet a mai beszélt nyelvel. Ez a Lear úgy hangzik „shakespeare-ien”, mintha ma írták volna magyarul – és még értjük is, amit a színészek mondanak.

A befejezés megemelkedik, és nemcsak azért, mert Lear a halott Cordeliát ráfekteti a leeresztett és fölszálló vas függőhídra, amely ezáltal új, eddig érintetlen metaforikus jelentést kölcsönöz a díszletnek. Horváth László Attila fájdalmában az előadás során először emeli föl a hangját, majd eltakarja a szemét, hogy kisvártatva életlenül dőljön el a leereszkedő vasfüggöny előtt. Előzőleg Edgar megakadályozta Albanyt, hogy fölkeljen a piros székéből. Valakinek be kell ülnie a hatalomba, de legalább egy jó ember került oda.

WILLIAM SHAKESPEARE: LEAR KIRÁLY (Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza)

Fordította: Nádasdy Ádám. **Dramaturg:** Faragó Zsuzsa. **Díszlet:** Menczel Róbert. **Jelmez:** Daróczi Sándor. **Zene:** Borlai Gergő. **Zenei vezető:** Kazár Pál. **Rendezőasszisztens:** Rajkó Balázs. **Rendező:** Telihay Péter. **Szereplők:** Horváth László Attila, Gáspár Tibor, Fazekas István, Kuthy Patrícia, Molnár Mariann, Fridrik Noémi, Fellingner Domonkos, Nagyidai Gergő, Olt Tamás, Vaszkó Bence, Rák Zoltán, Tóth Zoltán László, Pásztor Pál, Avass Attila, Petneházy Attila, Lengyel János, Solti Csanád, Marcsinák Anikó, Illyés Ákos. **Közreműködik** a színház táncára.